

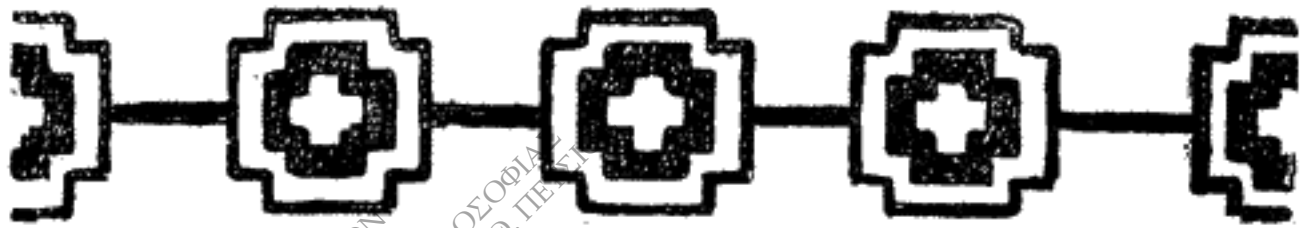
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ
1952

Ε.Υ.Δ. ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΕΥΑ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

* Άκουσα ότι έρχεται στην Ελλάδα για να πεθάνει. Αυτή τη στιγμή δεν θυμάμαι ακριβώς αν την άκουσα να το λέει ή ίδια, όταν την υποδεχθήκαμε στο αεροδρόμιο του Έλληνικού την ώρα που κατασυγκινημένη κατέβαινε από το αεροπλάνο και ξαναπατούσε τα αγαπημένα της ελληνικά χώματα. Ή αν κάποιος άλλος τη βραδιά εκείνη μου είπε ότι η Εύα έγραψε ή ξεστόμισε αυτή τη φράση. Όπωςδήποτε, αυτή ήταν ή έντύπωσή μου, όταν την είδα συντριμμένη από τον κόπο του μεγάλου ταξιδιού και από τη συγκίνηση να σέρνεται, στο μπράτσο μερικών άφοσιωμένων φίλων, προς την αίθουσα άναμονής του αερολιμένα, όπου ένα σιωπηλό πλήθος περίμενε με δάκρια στα μάτια ν' άσπαστεί το χέρι της. Είχα το αίσθημα ότι είναι ένας τελειωμένος άνθρωπος. Τελειωμένος, και με τις δύο σημασίες της λέξης. Είχε άπαρτιώσει την ύπαρξή της, αλλά είχε διατρέξει και όλόκληρη την τροχιά της μοίρας της. Μιά πράξη ακόμα έπρεπε και έμενε να γίνει για ν' άποτελειωθεί ή ζωή της: να πεθάνει έδω στην Ελλάδα που λάτρευε τα δοξασμένα χώματά της, και που τα χώματα αυτά τώρα τηνέπερίμεναν για να την κλείσουν μέσα στη δόξα τους...

Δέν την είχα άλλοτε γνωρίσει. Μόνο από άκούσματα και φήμες είχα σχηματίσει στο νού μου την εικόνα της. Όταν όμως λίγες μέρες ύστερ' από τον έρχομό της την έπλησίασα μαζί με μία φιλική

συντροφιά που άκουγε με σεβασμό τα λόγια της, είδα πόσο πιό ύψηλός και πιό αίθέριος ήταν ο άνθρωπος που είχα μπροστά μου από κείνον που είχα πλάσει ή φαντασία μου. Όπως στή μορφή της, την έξαυλωμένη από τη μακρά έμπειρία της ζωής, έτσι και στο ύφος της όλόκληρο, στή λαλιά, στή χειρονομία και στή σκέψη της, ή Εύα Σικελιανού είχε κάτι τό ύπερβατικό. Κάτι που ξεπερνούσε τα μέτρα και τους όρους της ζωής που ξέραμε, και έδινε τη φοβερά υποβλητική έντύπωση ότι έρχότανε από πολύ μακριά, από ένα κόσμο πλημμυρισμένο φώς άλλοτινό, γεμάτον από άλλου είδους σοφία και όμορφιά. Όλη τη ζωή της προς αυτό τον κόσμο είχε στηλωμένο τό βλέμμα της και αυτού του κόσμου την άνταύγεια έβλεπε και θαύμαζε και αγαπούσε άπάνω στή γή που πατούσε και άπάνω στους ανθρώπους που έκλεινε μέσα στήν καρδιά της με έρωτα και με φιλία, με στοργή και με θαυμασμό. Η έξαρση ήταν τό μόνιμο, τό φυσικό και άυτονόητο κλίμα της. Τώρα που πήγαιναν να ήσυχάσουν μέσα της όριστικά οί δυνάμεις της ζωής, δέν είχαν μείνει στο άποσωμένο, γεροντικό σώμα της, παρά δυό μόνο μεγάλα γαλάζια μάτια, κουρασμένα κι' αυτά, πολύ κουρασμένα, που θύμιζαν τους στίχους του Καβάφη:

*Την έμορφιά έτσι πολύ άτένισα
που πλήξης είναι αυτής ή όρασίς μου...*

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Με την Εύα Σικελιανού χάθηκε μία από τις όμορφότερες, θρησκευτικώτερες, άσκητικώτερες ύπαρξεις που έμφανίζονται στην ανθρωπότητα. Ένας καλλιτέχνης « Άνθρωπος » και « Τεχνίτης ». Υπερβολικοί δέν είναι οί όρισμοί για όποιον γνώριζε καλά και θελήσει να συγκρίνει με τις μεγάλες γνωστές μορφές τη ζωή της όλόκληρη, τό πλέγμα της ψυχικής, πνευματικής και καλλιτεχνικής της ίδιοσυστάσις, ίσαμε την παραμικρότερη χορδή, την καλωσύνη της που έφθανε ίσαμε κεί που δέν παίρνει, την ψυχική της εϋγένεια.

Στέκεται πολύ κοντά μας, στάθηκε πολύ μακριά από μάς, για να μπορούμε εύκολα να τη νιώσομε και να την κρίνομε.

Άληθινά δέν ήταν μονάχα οί γνώσεις της οί άπέραντες, ή καλλιτεχνική της ιδιοφυία που σφράγιζαν την προσωπικότητά της, που επέβαλλαν τό σεβασμό και τό δέος σε όποιον την αντίκρυζε. Κείνο που πρόβαλλε στήν Εύα Σικελιανού ήταν πάνω άπ' όλα ή άκτινοβολία του έσωτερικού της κόσμου που με τέχνη άνύψωσε τό ήθικό του περιεχόμενο σε άφθαστο σημείο, στο τέρμα που έγγίζει τό θείο. Ήταν ή μεγά-

λη τεχνίτρα τοῦ ἑαυτοῦ της.

Ἡ ψυχὴ της δὲν ἤξερε παρά μονάχα ν' ἀγαπᾷ. Δὲν ἤξερε παρά νὰ συγχωρεῖ. Δὲν ζητοῦσε τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ της οὔτε τὸ ἐλάχιστο. Λυτρωμένη ἀπ' ὅλα δὲν εἶχε «καμιὰ ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε», ὅπως συχνά μου τὸ ἔλεγε ἡ Ἰδία. Ἐκανε πάντα κείνο ποῦ τῆς πρόσταζε ἡ ἀγνή ψυχὴ της, τὸ καλὸ καὶ τὸ εὐγενικὸ, ἀδιαφορῶντας γιὰ τ' ἀνθρώπινα καὶ ξεπερνώντας τὰ συμβατικά. Ἀγαποῦσε ὅλους καὶ πάνω ἀπ' ὅλα τὸν Ἄγγελο, τὸν σύζυγό της, στημένο σὲ βᾶθρο θεϊκό. Πίστευε βαθιὰ πὼς στὸν κάθε ἄνθρωπο καὶ στὸν τελευταῖο, ὑπάρχει πάντα «Κάτι Καλὸ». Ἦταν τὰ στερνὰ λόγια ποῦ μου εἶπε σὰν μ' ἀποχαιρετοῦσε, πᾶνε λίγες μέρες, προτοῦ φύγει γιὰ τοὺς Δελφούς, ὅπου ἔμεινε γιὰ πάντα, ὅπως τὸ ποθοῦσε.

Στὸ μεγάλο πνευματικὸ ξεκίνημα τοῦ Ἄγγελου Σικελιανοῦ μὲ τὶς Δελφικὲς Γιορτές—ξεκίνημα ποῦ ἀκόμη δὲν πῆρε τὴ θέση ποῦ τοῦ ταιριάζει στὶς βαθύτερες του ἔννοιες ὅπως τὶς ἐξαγγέλλει ὁ Μεγάλος μας Ποιητὴς στὰ κηρύγματά του—ἡ Εὐα Σικελιανοῦ στάθηκε συμπαραστάτης καὶ μοναδικὴ βοηθός του. Βέβαιο εἶναι πὼς δίχως Ἐκείνη δὲν θὰ μπορούσε ὁ Ποιητὴς νὰ πραγματοποιήσει τ' ὄραμά του. Δουλεύοντας καὶ οἱ δυὸ μαζὶ καὶ καθένας στὴ μεριά του χρόνια προτιήτερα γιὰ τὴ μεγάλη τους δημιουργία, πρόσφεραν τὸν πνευμα-

τικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ ἐκείνον ὄργασμό ποῦ σημείωσε σταθμὸ στὴ νεοελληνικὴ τέχνη, ἀνοιξε καινούριους δρόμους στὸ νεοελληνικὸ πολιτισμὸ, ἐπηρέασε ὅπωςδήποτε κάθε πνευματικὸ Ἕλληνα ἐργάτη καὶ εἶχε μοναδικὴ διεθνῆ ἀπήχηση.

Λυπᾶμαι ἀληθινὰ ποῦ μόνο τόσα λίγα λόγια μπορῶ μέσα στὴν ἀρρώστεια μου νὰ σημειώσω γιὰ τὴ δημιουργικὴ μορφή τῆς Εὐας Σικελιανοῦ, τῆς Γυναίκας ποῦ τριάντα χρόνια στάθηκε σύμβολο ἀπαράμιλλο στὴ ζωὴ μου ὀλόκληρη. Ἀδυνατῶ νὰ μιλήσω γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο της, ποῦ μποροῦν ν' ἀπασχολήσουν τόμο ὀλόκληρο, τοὺς ἀγῶνες της γιὰ νὰ ἐδραιωθοῦν οἱ Δελφικὲς Γιορτές, τὴν ἀγάπη της τὴν Ἱερὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴ δημιουργικὴ της συμβολὴ τὴν ἀνεκτίμητη στὸ σκηρικὸ ἀνέβασμα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, τὶς βαθειὲς μουσικὲς της γνώσεις ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ παρασημαντικὴ καὶ τὴ βυζαντινὴ ἴσαμε τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ τὴ σύγχρονη εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ. Ἐπρεπε νὰ σκύψω εὐλαβικὰ τὸ κεφάλι καὶ νὰ σωπάσω ὅπως συνήθιζε νὰ σωπαίνει καὶ Κείνη. Μὰ ἡ ἀγάπη μου γι' αὐτὴν καὶ ὁ θαυμασμός μου δὲν μ' ἀφῆσαν ν' ἀντισταθῶ, στὴν εὐγενικιὰ πρόσκληση τῆς «Νέας Ἐστίας», νὰ μῆ καὶ τ' ὄνομά μου ἀνάμεσα σὲ αὐτὰ ποῦ τιμοῦν τὴ Μνήμη Της.

Ἄς μου τὸ συγχωρήσει.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ

Παράδειγμα μοναδικῆς εὐθανασίας εἶναι τὸ τέλος τῆς Εὐας Σικελιανοῦ. Ἐκεῖ, στὸ Δελφικὸ Ἱερό, στὸ ὁποῖο ἀφιερώθηκε σὰν ἀληθινὴ ἱέρεια ἑνὸς ἰδανικοῦ, τὴν ἐτόξευσε μὲ τὰ πύρινα βέλη του ὁ ἑλληνικώτερος ἀρχαῖος θεός, ὁ Ἀπόλλων, γιὰ νὰ τῆς ἐξασφαλίσει τὴν ἐκπλήρωση τοῦ ἔνθεου πόθου της νὰ πεθάνει στὴν Ἑλλάδα.

Εὐα Πάλμερ — εἶναι μὲ τὸ ἀμερικανικὸ οἰκογενειακὸ ὄνομά της. Ἀπὸ τὸν κοινωνιολόγο πατέρα της κληρονόμησε τὸ χάρισμα νὰ ὀργανώνει τὴ σκέψη της—κι' ἀπὸ τὴ γενιά τῆς μητέρας της, ποῦ εἶχε τὴν κλίση πρὸς τὴ μουσικὴ, κράτησε ὅλο τὸ ὑπερβατικὸ στοιχεῖο. Μαζὶ καὶ τὰ δυὸ, νοῦς καὶ καρδιά, τῆς πρόσφεραν τὴ δύναμη νὰ γίνεται ἀπόστολος ἑνὸς πνεύματος ἀνακαινιστικοῦ καὶ ἀναγεννητικοῦ.

Ἐγεννήθη βέβαια μεγάλος ποιητὴς ὁ Ἄγγελος Σικελιανός. Ἀλλὰ δίπλα του, ἀπὸ τὸ 1906, ποῦ τὸν παντρεύτηκε, στάθηκε ἡ ἐμπνευσμένη συμπαραστάτης καὶ ἐμψυχώτρια καὶ θέρμανε τὴν ποιητικὴν ἐνόρασή του ὅσο καμιὰ ἄλλη δύναμη στὸν κόσμο, ἐκτός πάντοτε ἀπὸ ἐκείνη τὴν πη-

γαία πνοή ποῦ διέθετε τόσο προνομιακὰ ἐκείνος. Ἡ σύλληψη τῆς Δελφικῆς Ἰδέας εἶναι ἀδιάσπαστο ὄραμα καὶ τῶν δύο, ὅπως ἀξεχώριστη εἶναι πάντα ἡ ἀρχικὴ θεωρία ἀπὸ τὴν πράξη ποῦ τὴ στεφανώνει.

Ἡ Εὐα Σικελιανοῦ σὲ ὅλη της τὴ ζωὴ ἔκανε μοῖρα της τὴν ὑπερβολὴ ἑνὸς ταυτόσημου γι' αὐτὴ. Τοῦ ταυτόσημου τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς παραδόσεως καὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Σικελιανοῦ. Στὴν πρώτη, σὰν σὲ ἐνιαῖα μυθικὴ καὶ ἱστορικὴν ἐνότητα—καὶ στὸν δεύτερο, σὰν σὲ πνευματικὴ προσωπικότητα, πρόσφερε ἡ εὐγενικὴ ὑπαρξὴ της τὴ φλόγα ἑνὸς ἱεροῦ πάθους, καὶ τοὺς ἔγινε πιστὴ καὶ ἀφοσιωμένη λάτρης.

Ἀναγκαστικά, στὴ σύντομη αὐτὴ νεκρολογία, θὰ περιοριστοῦμε κυριώτατα στὴν ἔξαρση τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Εὐα Σικελιανοῦ ἐνστερνίστηκε τὸ Δελφικὸ κήρυγμα τοῦ συζύγου της, τὸ ἔφερε στὴν κορύφωση τῶν Δελφικῶν Ἑορτῶν τοῦ 1927 καὶ 1930 καὶ βοήθησε στὸ νὰ δοθεῖ στὴν προσπάθεια αὐτὴ παγκόσμιο περιεχόμενο καὶ